

DACO-ROMÂNISM ȘI REGIONALISM LA ROMÂNII DIN BUCOVINA (1848-1849)

Ștefan Purici

La conferința științifică internațională *Bucovina 1775-1862. Aspecte politice, sociale, economice, culturale și demografice*, care s-a desfășurat la Rădăuți, la 31 mai - 3 iunie 1996, dr. Ortfried Kotzian, Directorul Institutului "Bukowina" din Augsburg, a prezentat o comunicare privitoare la "dezvoltarea și importanța conștiinței regionale în Bucovina". Cercetătorul german și-a exprimat opinia că, de-a lungul stăpânirii austriece, în nord-vestul moldav, anexat la 1775, s-a format o așa zisă "conștiință regională", proprie, în primul rând, elitelor autohtone, dar și maselor mai largi. Drept dovezi ale eludării procesului firesc de cristalizare a conștiinței naționale și ale constituirii a unei "autoconștiințe a bucovinenilor" sunt prezentate următoarele fapte istorice: 1. Acceptarea denumirii "Bucovina", dată de austrieci teritoriului ocupat, de către reprezentanții aristocrației, clerului și ai burgheziei autohtone; 2. Protestele și nemulțumirile maselor largi ale populației față de alipirea Bucovinei la Galiția (1786); 3. Memoriile boierului Vasile Balș privind menținerea (1780) sau redobândirea (1790) autonomiei administrative a ținutului; 4. Lupta permanentă a bucovinenilor, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, pentru "suveranitatea țării" lor și dezlipirea ei de Galiția.

Toate aceste mărturii sunt niște realități binecunoscute care nu pot fi tăgăduite și nu ne propunem să negăm faptele istorice. Ceea ce ne interesează este interpretarea forțată a trecutului Bucovinei, a unui teritoriu românesc aflat timp de 144 de ani sub administrație austriacă, care este prezentat, în ultimele decenii, drept model de toleranță interetnică și interconfesională, drept o zonă a Europei unde locuitorii erau lipsiți de conștiință națională și, din aceasta cauză, n-au înaintat revendicări de ordin național, ci doar unele cu substrat economico-politic și socio-cultural cosmopolit, acceptate imediat de stăpânirea care urmărea doar buna înțelegere între popoarele aflate între fruntariile habsburgice. Evident, în Europa Centrală și de Sud-Est a secolului al XIX-lea, cuprinsă de frământările procesului de autodefinire și conștientizare națională, Bucovina a rămas o provincie dominată de conviețuirea nonviolentă între diversele naționalități, fapt ce nu poate fi explicat doar prin așa zisă conștiință de "bucovinean". Fenomenul a fost mult mai complex și, spre regret, este studiat superficial atât în istoriografia noastră cât și de istoricii străini care se ocupă de trecutul Bucovinei. Înainte de a reveni asupra temei noastre, am dori să semnalăm o trăsătură esențială a "modelului bucovinean": nici una dintre etnii nu a deținut majoritatea numerică pentru a putea domina în exclusivitate organismele provinciale. Pentru a-și atinge obiectivele, elitele politice au avut nevoie de sprijinul reprezentanților altor naționalități și, totodată, au trebuit să țină cont de interesele acestora. Pe de altă parte, acțiunile politice - chiar și unele demersuri ale germanilor bucovineni - au fost îndreptate mai degrabă împotriva administrației austriece decât împotriva copământenilor la fel de marginalizați, fapt ce a asigurat o evoluție interetnică pașnică.

Pentru a putea stabili raportul între daco-românism și regionalism în Bucovina în timpul revoluției de la 1848-1849, precum și caracterul regionalismului, este necesar de a întreprinde un scurt excurs în istorie.

În ceea ce privește denumirea "Bucovina", neacceptarea acesteia de către noii supuși ai Casei de Habsburg nici nu putea fi pusă în discuție, mai ales că, în acea perioadă, monarhii nu consultau ci dictau opiniei publice. Totuși, decenii în șir, românii bucovineni au continuat să numească mica lor patrie "Cordun" (frontieră), "Moldovă austriacă", "fagoțară", până ce scurgerea timpului a imprimat în subconștient numele de Bucovina. Însă în toată perioada stăpânirii austriece (1775-1918), elitele intelectuale au considerat mica lor patrie nu o provincie germană sau slavă, ci una **românească**, aflată sub dominație habsburgică.

Protestele locuitorilor în legătură cu anexarea Bucovinei la Galiția (1786) s-au datorat nu conștiinței lor regionale, ci conștientizării faptului că, prin aceasta măsură, era abrogat statutul de provincie distinctă, de zonă în care autoritățile austriece au promis și au respectat obiceiurile și tradițiile moldovenești. Chiar Leopold al II-lea, împăratul Austriei (1790-1792), constata că experiența celor patru ani de comuniune bucovineano-galițiană a demonstrat faptul că, "după origine, grai, moravuri, datini și confesiune", bucovinenii se deosebesc de galițieni și, din această cauză, "nu se poate aștepta o împreunare și contopire adevărată"¹. Din cauză că patentă imperială din 29 septembrie 1790 nu a fost pusă în practică integral, menținându-se unirea între cele două provincii, nobilimea bucovineană a refuzat să participe la lucrările seimului Galiției, manifestându-și astfel nemulțumirea față de desconsiderarea caracterului românesc al Bucovinei.

În aceeași ordine de idei se înscriu și demersurile lui Vasile Balș (1780, 1790), care a revendicat autonomia Bucovinei urmărind conservarea caracterului ei național românesc², cât și memoriul său *Legaturile Moldovei și Țării Românești* (1791), redactat în spiritul daco-românismului, autorul propunând unirea tuturor românilor sub sceptrul Habsburgilor³.

De asemenea, acea "luptă continuă" împotriva încorporării Bucovinei la Galiția, care s-a desfășurat de-a lungul a 73 de ani (până la 1849), a fost purtată sub deviza caracterului distinct al provinciei, al caracterului ei românesc, și nu al unui regionalism cosmopolit.

În condițiile în care Principatele dunărene se aflau sub suzeranitatea otomană și protectoratul rusesc, mișcarea națională românească s-a putut afirma prin revendicarea emancipării Bucovinei de sub administrația galițiană. În același timp, n-au lipsit manifestări fățișe ale ideologiei daco-românismului, precum memoriul lui V. Balș (1791), cuprinderea în calendarele bucovinene de până la 1848 a celor mai importante date din trecutul Moldovei și Țării Românești, lansarea cunoscutei *Înștiințări pentru gazete românești* a cărturarului Teodor Racoc (1817), în care se sublinia că **"neamul românesc măcar că împărțitu întru mai multe țări, și trăind supt osebite stăpâniri; totuș o limbă are, aceeaș lege (religie - n.n.) și tot aceeaș obiceiuri, precum și aceeaș cărți și aceeaș scrisoare**. Deci românii, socotiți de împreună facu o nație de mai multe milioane, care de mult acum simțește bunătățile politicirii și dorește a fi pârtașă culturii acelorla alte neamuri Europii (subl.n.)"⁴.

Coagularea conștiinței naționale a condus la organizarea unor forme național-culturale prin constituirea "Societății literale din Eparhia Bucovinei" (1846), care urmărea publicarea unor lucrări în limba română și "ridicarea adânc căzutei limbi, literaturi și culturi naționale grija a purta"⁵. Fiind conștiente de pericolul pe care îl reprezenta procesul de afirmare accelerată a identităților naționale ale popoarelor supuse Casei de Habsburg, autoritățile austriece au întreprins diverse acțiuni care au condus la frânarea și stingerea activității acestei prime instituții culturale românești din Bucovina.

Afirmarea ideologiei daco-românismului în rândul elitei intelectuale românești din Bucovina a fost constatată, la sfârșitul anilor '30 ai secolului al XIX-lea, de călătorul german Johann Kohl, care vizitase această parte a Europei. Acesta a relatat, cu surprindere, că a

întâlnit la Cernăuți niște "patrioți români" care i-au povestit cu mândrie despre "marele lor trecut, despre moldoveni, sau, cum se spune mereu, despre mitologia daco-romană, despre Ștefan cel Mare și despre alți mari oameni și principii din patria lor. Noi n-am mai văzut încă până acum patrioți moldoveni și, cum se întâmplă la restul europenilor, n-am știut nimic despre existența patriotismului moldovenesc. Spre uimirea noastră, am aflat că acest patriotism este răspândit peste tot, până departe la Lemberg, unde multe inimi se aprind cu entuziasm pentru timpul de odinioară atât de important din vremea lui Decebal, precum și pentru marele Regat Dacic"⁶.

Nu întâmplător deci, unul din primele demersuri ale fruntașilor bucovineni în primăvara anului 1848 a fost propunerea privind unirea tuturor teritoriilor românești din afara și dinlăuntrul Imperiului austriac într-un stat daco-românesc, sub sceptrul unui principe din Casa de Habsburg. Eudoxiu Hurmuzachi, care se afla la Viena, fusese rugat să intervină, prin persoane influente, pe lângă împăratul Ferdinand I ca acesta să nu refuze coroana Principatelor române, în cazul în care aceasta i se va oferi⁷. Dorința elitei bucovinenilor de a realiza acest plan panromânesc se putea observa și din încercarea Hurmuzăcheștilor de a edita, la Cernăuți, în vara anului 1848, o gazetă care urma să poarte titlul "Daco-România"⁸. Asemenea proiecte păreau să fie agreate, în prima jumătate a anului 1848, și de Curtea de la Viena, care urmărea obiectivul de a se afirma ca protectoare a românilor din Principate și de a profita de nemulțumirile acestora față de politica Porții Otomane și a Imperiului Țarist, pentru ca, într-un viitor apropiat, să-i atragă în sfera sa de influență sau, în circumstanțe internaționale favorabile, chiar și în componența Austriei.

Stabilirea refugiaților politici moldoveni în Bucovina, în vara anului 1848, contactele cu românii ardeleni au făcut posibilă inițierea unor demersuri reprezentative pe lângă guvernul vienez. La delegația românilor din Moldova și Transilvania, constituită în august 1848, s-au alăturat și reprezentanții bucovinenilor. Delegația avea ca scop prezentarea împăratului și parlamentului a unui proiect detaliat privind formarea statului național "România" în componența Imperiului austriac. De justetea unirii românilor într-un singur stat erau conștienți și cei mai culți reprezentanți ai țărănimii bucovinene, precum a fost cazul deputatului Mihai Bodnar, care anunța alegătorii săi că el, împreună cu alți aleși ai poporului, militează doar pentru separarea ținutului de Galiția, cu toate că și unirea Bucovinei cu Moldova "s-ar putea aceasta cere"⁹. Agravarea situației interne în Austria, nevoia de a menține echilibrul internațional și de a evita producerea unor complicații politico-militare între Austria și celelalte puteri europene, evoluția ascendentă a revoluției ungare au determinat căderea planului de unire a tuturor românilor.

Însă ideea unității naționale și necesitatea întreprinderii unor măsuri concrete în această direcție n-au fost abandonate de către pașoptiștii bucovineni. Astfel, în programul politic al gazetei "Bucovina" - având în vedere limitele impuse de regimul politic de atunci -, ideologia daco-românismului a fost jalonată destul de clar. Redactorii apreciau că Bucovina a fost, până la 1775, parte integrantă a Moldovei și continuă să rămână unită de aceasta "prin fireștele legături a unei aceeași naționalități, a istoriei, a religiei, a năravurilor, și a multor altor relații de trebi și de familii". Totodată, se făcea o aluzie la proiectatul stat românesc în componența Monarhiei, specificându-se că publicația are ca obiectiv, pe de o parte, "a mijloci și cunoștința ambelor surori Moldova și Valahia, Austriei și Germaniei" și, pe de altă parte, de a face din gazeta "Bucovina" o punte de legătură care să faciliteze "înăurirea, ce Austria și Germania sânt mai ales menite a exercita asupra viitorului țărilor românești"¹⁰.

Publicația Hurmuzăcheștilor a combătut ferm aserțiunile autorităților austriece în conformitate cu care Bucovina ar fi fost locuită de o "națiune moldovenească" care vorbește "limba moldovenească", subliniind: "Nație și limba moldovenească chiar așa nu este: precum nu e nici nație sau limba bucovinească, transilvănească, galițienească, virmbergească,

băvărească ș.a. Precum este numai o singura nație și o limba germanică pe lângă toate diferențele (deosebirile) locale și provinciale: chiar așa cunoaștem noi pe **români** numai ca o **singură nație**, și limba lor numai ca o limbă singură (subl.n.)¹¹.

În paralel cu demersurile panromânești, elita bucovineană a organizat o amplă mișcare revendicativă care milita pentru separarea provinciei de Galiția și constituirea ei într-un ducat autonom. Acest regionalism avea, la rândul său, același caracter românesc, urmărindu-se îndepărtarea imixtiunilor nobilimii polono-ucrainene din Galiția în problemele Bucovinei și posibilitatea afirmării etniei românești drept principala forță socio-politică în ținutul anexat. Acest deziderat a fost sprijinit de către reprezentanții celorlalte naționalități (armeni, germani și chiar poloni și ucraineni), cointeresați în extinderea posibilităților de a se afirma în viața publică a Bucovinei, dominată până atunci de nobilii și funcționarii galițieni.

În aceste condiții, la 8/20 mai 1848, la Cernăuți, a avut loc o mare adunare la care au participat reprezentanți ai clerului, boierimii liberale, orășenimii, țărânimii și ai minorităților etnice. A fost elaborat un program alcătuit din 12 puncte, dat publicității la începutul lunii iunie. Potrivit redacției "Bucovinei", *Petiția Țării* conținea "adevărata expresie a opiniei publice și a conglăsurtoarelor dorinți ale națiunei"¹². Revendicările naționale și politice "ale unei țări care, deși mică, se sublinia în document, apare totuși ca **reprezentantă a unei naționalități** deosebite, a celei **române** (subl.n.)", erau următoarele: 1) autonomia Bucovinei și separarea ei de Galiția, instituirea unei diete provinciale (art.1); 2) păstrarea naționalității române prin întemeierea școlilor populare și a unei catedre de limba și literatura română. Angajarea în funcții publice a indivizilor care "cunosc deplin limba țării", ținându-se cont de indigeni. Obligația autorităților provinciale "de a primi cereri în limba românească și într-aceeași limba să le soluționeze" (art.2); 3) recunoașterea egalității politice și religioase a tuturor confesiunilor, prin "desființarea tuturor îngrădirilor și greutăților provenite din cauza acestor deosebiri" (art.6); 4) alegerea episcopului ortodox "de către un sinod național", compus din reprezentanți ai clerului ortodox, ai nobililor, orășenilor și sătenilor (art.10)¹³. Aceste cereri au fost completate de o serie de petiții și memorii ale locuitorilor Bucovinei, adresate autorităților austriece în anii 1848-1849.

Doleanțele românilor bucovineni privitoare la dobândirea autonomiei ținutului lor erau, în esență, revendicări menite să obțină revenirea la situația de statu-quo, promisă de Habsburgi la 1774-1775, sau, mai mult, la situația anterioară anexării Bucovinei la Austria. Faptul a fost constatat chiar de germanii așezați în Bucovina în diverse localități și colonii. Astfel, coloniștii germani din Frătăuții Vechi, într-o petiție adresată Parlamentului de la Viena, își exprimau îngrijorarea în legătură cu faptul că "dorința celei mai mari părți, atât cât le este cunoscută numiților iscăliți, este contrarie timpului, prin faptul că românii din Bucovina năzuiesc să restaureze starea care era aici înainte de anexarea acestui teritoriu la uniunea statelor austriece"¹⁴.

În acea perioadă, plină de speranțe într-o realizare grabnică a idealurilor naționale a tuturor popoarelor europene, în contextul efervescentei spiritului național românesc, compozitorul bucovinean Carol Miculi a compus o nouă melodie pentru *Hora Unirii*, știre primită cu mare entuziasm de Vasile Alecsandri, care se grăbi să-și împartă bucuria cu Alecu Hurmuzachi printr-o scrisoare, adresată acestuia la 8 februarie 1849¹⁵.

Caracterul românesc al mișcării autonomiste a fost folosit cu multă abilitate de către diversele forțe cointerestate în menținerea Bucovinei în componența Galiției, subliniindu-se că elita politică românească urmărește instituirea unui control total asupra viitoarelor instituții autonome, revenirea la legile moldovenești și oprimarea celorlalte naționalități și, în special, a țărânimii¹⁶. Punând accent pe interesul de clasă al țăranilor, mizându-se pe nivelul lor de cultură civică redus, împotriva mișcării naționale românești a fost demarată o amplă campanie de discreditare, fiind utilizate toate mijloacele legale și ilegale.

După ce s-a văzut că situația internațională nu este favorabilă unirii tuturor românilor, elita românească din Bucovina a sprijinit proiectul înaintat de ardeleni privind constituirea unui ducat autonom care urma să cuprindă pe toți românii din componența Imperiului austriac. În iarna anului 1849, s-a constituit o delegație a românilor din Austria, formată din 12 persoane, avându-l în frunte pe episcopul Andrei Șaguna. Membri din partea Bucovinei au fost Eudoxiu Hurmuzachi și Mihai Bodnar. La 13/25 februarie 1849, această delegație a prezentat împăratului Francisc Iosif I *Memoriul națiunii române din marele Principat al Ardealului, din Banat, din părțile vecine ale Ungariei și din Bucovina*. Petiția cuprindea opt puncte: 1. Unirea tuturor românilor din imperiu într-un unic corp politico-statal sub sceptrul Austriei; 2. Administrație națională autonomă în plan politic și religios; 3. Alegerea adunării, consiliului, senatului și a "unui cap al nației"; 4. Introducerea limbii materne în toate lucrările care privesc pe români; 5. Adunare generală anuală a întregii națiuni; 6. Reprezentare proporțională a românilor în Parlamentul austriac; 7. Înființarea unui ziar național; 8. Purtarea de împăratul Austriei a titlului de "mare duce al românilor"¹⁷.

Gazeta "Bucovina" a reprodus, la 9 martie 1849, textul memoriului fără a-i nominaliza pe semnatori și fără a insera vreun comentariu pe marginea lui. Nici atunci, nici mai târziu, redacția nu a publicat ecouri la propunerile delegației românești, n-a comentat starea de spirit a românilor bucovineni în legătură cu proiectul elaborat. Totuși, tangențial, planul a fost sprijinit prin invocarea, în câteva cazuri, a unui argument care trebuia să convingă Casa de Habsburg de utilitatea unificării românilor din provinciile austriece. Editorii au arătat că, pentru a atrage Principatele dunărene în sfera de influență a Vienei și, apoi, de a le încadra politic în componență Imperiului Habsburgic, este necesar, mai întâi, de a acorda românilor din Austria aceleași drepturi de care se bucurau celelalte națiuni din componența statului austriac¹⁸.

Dar înainte ca informația să fi fost publicată în paginile gazetei, știrea privitoare la înaintarea memoriului a fost adusă la cunoștință bucovinenilor de către membrii delegației din partea Bucovinei, care au adresat, în zilele imediat următoare, câteva scrisori lui Gheorghe și Alecu Hurmuzachi, boierului Ioan Mustață ș.a. Eudoxiu Hurmuzachi era conștient de faptul că, în condițiile unei ample și îndârjite lupte pentru separarea Bucovinei de una dintre țările Coroanei - Galiția (chiar dacă această unire era artificială) - și unirea ei cu altă țară a Monarhiei - Transilvania (legată istoricește și etnic de Bucovina) -, la Cernăuți demersul putea fi privit ca nepotrivit în condițiile în care o delegație reprezentativă¹⁹ a fost primită, la 20 ianuarie 1849, de Francisc Iosif I și a obținut asentimentul împăratului privind ridicarea Bucovinei la rangul de ducat; după ce, la 9 februarie 1849, E. Hurmuzachi înaintase Parlamentului *Promemoriul la Petiția Țării Bucovina din anul 1848*, în care erau aduse noi argumente în favoarea necesității separării Bucovinei de Galiția, iar Comisia constituțională dezbătea și soluționa în mod pozitiv aceeași problemă. Din această cauză, el i-a rugat pe apropiații săi să aducă la cunoștința pașoptiștilor bucovineni că unirea ținutului cu Transilvania nu trebuie privită ca o dizolvare completă a Bucovinei în cadrele acesteia. În cazul unirii, vor fi garantate interesele și particularitățile Bucovinei, aceasta din urmă va avea un viceguvernator, o dietă aparte în Cernăuți etc.²⁰.

Totuși, știrea privind înaintarea memoriului cu doleanțele fruntașilor români din Austria a fost receptată de bucovineni diferențiat. Astfel, la 6 martie 1849, Gheorghe Hurmuzachi scria lui Eudoxiu: "Unirea, organizarea națională și concentrarea românilor austriei într-un singur mănunchi este o idee atât de frumoasă, atât de mare, atât de fermecătoare, încât curajoșii bărbați, care pentru prima dată au exprimat-o în fața tronului și se străduiesc s-o traducă în viață, vor trece în istoria evoluției poporului nostru drept cei mai mari binefăcători. (...) Aceasta (unirea - n.n.) este convingerea mea, crezul meu, arzătoarea mea dorință și nu mai puțin a întregii noastre case în frunte, firește, cu scumpul și patrioticul

nostru părinte; apoi cât am putut afla într-un timp scurt, a marii părți a preoșimii noastre, a puținilor funcționari români și, după cum sper, ea va fi adoptată și de către deputatul în Reichstag Ciupercovici, care este aici așteptat dintr-un moment în altul în călătoria sa spre Kremsier"²¹.

Celălalt frate, Alecu, tot la 6 martie, într-o scrisoare adresată lui Eudoxiu, constata: "Luând în considerație relațiile noastre mizere de aici sau mai mult în tristă cunoștință a nehotărârii și ignoranței patrioților noștri bucovineni, trebuie să spun că tu ai făcut un pas mareț (...) În plus, voi ați dat expresie gândurilor intime, pe care fiecare român adevărat trebuie să le nutrească, adică **dorința de unire posibilă** (subl.n.). Voi ați formulat țința pe care o urmărim cu toții și pe care trebuie s-o urmărim; pentru atingerea căreia lucrăm cu toții (...) Draga Doxachi! Cât de fericit am fost să te aud tocmai pe tine rostind public și în mod oficial ceea ce a fost dorința mea cea mai fierbinte, o dorință pe care eu aici numai față de putini oameni am putut s-o exprim"²².

Altă parte a elitei românești, unii fruntași ai minorităților naționale au primit cu mari rezerve vestea respectivă. Gh. Hurmuzachi scria: "Din păcate, m-am izbit și eu deja de adversari îndărătnici care, la prima veste a participării tale la intervențiile deputăției românești, au pălit. Printre aceștia se numără baronul Mustață, baronul Nico Petrino, Iordachi cavaler de Vasilco și încă asemeni câțiva cavaleri de naționalitate, inteligență și spirit de sacrificiu dubioase pentru cauza românească"²³.

Argumentele aduse împotriva unirii au fost următoarele: în cazul izbucnirii unei noi răskoale ungurești, Bucovina, unită cu Transilvania, va trebui să suporte toate grozăviile unui război civil²⁴; unirea va avea "o urmare fatală", fiindcă partea ucraineană a Bucovinei s-ar alipi Galiției²⁵; noua organizare politică a Bucovinei promite o administrare aproape complet independentă de Guberniul de la Lemberg; prin unirea cu Transilvania "vom pierde independența noastră, se va aprinde o luptă națională între români și ucraineni, vom pierde liniștea noastră și poziția neutră pentru totdeauna" și alte, așa cum arăta Gh. Hurmuzachi, "asemenea mai multe fantasmagorii"²⁶.

În urma măsurilor întreprinse de către adepții ideologiei daco-românismului, boierul Ioan Mustață "a avut deja din cauza aceasta dureri de burtă și ticălosul Iordachi Vasilco i-a spus bravului nostru prieten Iacob Miculi, de față cu mai mulți bucovineni, că se poate protesta împotriva participării tale (a lui E. Hurmuzachi - n.n.), fiindcă tu nu ai nici un fel de împuternicire pentru așa ceva. Miculi i-a liniștit puțin pe Vasilco și Mustață"²⁷. Opozanții au alcătuit un protest pe care intenționau să-l dea publicității, dar, așa cum arăta Cristof Petrovici, la intervenția lui Ioan Mustață, tipărirea a fost suspendată²⁸.

Ținând cont de aceste realități, Alecu l-a rugat pe Eudoxiu Hurmuzachi să scrie un articol, care să fie publicat într-un ziar vienez sau în "Bucovina", în care să fie expuse motivele aderării sale la proiectul sus-menționat și să fie subliniate avantajele în urma realizării lui. În acest scop, Alecu își îndemna fratele: "Te rog, trage una puternică (un articol - n.n.) peste căpățâna tare a compatrioților noștri"²⁹. În opinia lui, printre argumentele invocate trebuiau să se numere și următoarele idei: prin unire, românii vor deveni "o națiune, ceea ce nu suntem încă, spre nenorocirea noastră. Și apoi efectul firesc asupra Moldovalahiei, ce perspectivă superbă, măreață!"; unirea este necesară și "mai devreme sau mai târziu ea va trebui să vină"; unirea românilor din Austria trebuie să reprezinte un obstacol în calea realizării proiectelor "precise de rutenizare"; prin realizarea acestui deziderat, statutul celorlalte etnii din Bucovina "nu este primejduit (...) va fi garantată cea mai liberă dezvoltare pentru celelalte naționalități". La acestea se adăugau argumentele lui Gh. Hurmuzachi: asigurarea unor perspective egale cu cele ale altor provincii germane ale Austriei; administrație, viceguvernator și dietă proprii; egalitate în drepturi pentru germani și ucraineni³⁰.

În aceleași zile, mai precis la 6 martie, la Cernăuți a ajuns știrea privitoare la prezentarea Parlamentului a *Promemoriului la Petiția Țării Bucovina din anul 1848*. A doua zi, Gh. Hurmuzachi constata: "Astăzi aproape tot orașul este plin de slava ta (Eudoxiu - n.n.). Toți sunt entuziasmați. Aplauzele, deplina recunoaștere, admirația sunt unanime cu considerația mea generală (...) Aici nimeni nu l-a citit fără să fie mișcat. Toți susțin că a fost atât de adevărat, atât de ingenios, atât de potrivit, de sincer, de deosebit, încât n-au cunoscut de curând o asemenea operă politică". Totodată, având în vedere opoziția existentă în Bucovina față de proiectul unirii românilor austrieci, Gheorghe îl ruga acum pe Eudoxiu "să nu se facă alți pași în continuare pentru unificarea administrației Bucovinei cu Transilvania"³¹.

Între-timp, la 7 martie 1849, împăratul a desființat Parlamentul și a introdus Constituția din 4 martie, în care Bucovina era nominalizată ca o provincie autonomă. La 10 martie 1849, întemeindu-se pe prevederile noii Constituții, guvernul austriac a respins propunerea constituirii unui Ducat românesc în cadrele Austriei. Cabinetul imperial a justificat decizia sa prin faptul că, în Constituție, regiunile locuite de români - Bucovina, Ungaria, Transilvania - au fost indicate ca "țări de-sine-stătătoare ale Coroanei", iar art. 6 nu permite modificarea "frontierelor actuale ale acestor țări ale Coroanei"³².

După acordarea autonomiei Bucovinei, liderii mișcării naționale românești de aici nu mai participă activ la eforturile românilor transilvăneni de a obține, totuși, unirea conaționalilor din Austria într-un mare ducat. Aspirațiile unioniste ale Hurmuzăcheștilor, A. Pumnul, I. Miculi, M. Bodnar, I. Porumbescu ș.a., tolerate, de nevoie, o anumită perioadă, de autoritățile habsburgice, dar căzute, între timp, în dizgrația Curții imperiale, nu s-au bucurat, simultan, așa cum am văzut mai sus, de sprijinul necesar din partea altor pașoptiști bucovineni, ca I. Vasilco, I. Mustață, N. Petrino, Cr. Petrovici etc. Aceștia erau, mai degrabă, adepții unui patriotism românesc de nivel local, fiind satisfăcuți de soluționarea revendicărilor de ordin imediat. Ei considerau că n-a sosit vremea unirii tuturor românilor din teritoriile austriece, scopul principal reducându-se, în acea perioadă, la afirmarea drepturilor etniei românești, în fiecare zonă aparte, pe picior egal cu cele ale altor popoare din Austria. Se mai menționa faptul că, în condițiile în care se va tinde spre unirea cu Transilvania, ucrainenii din ținut care, deja la 1848, reprezentau o populație destul de compactă între Prut și Nistru, se vor orienta efectiv spre Galiția, ceea ce va conduce la trunchierea provinciei. Prin dobândirea autonomiei Bucovinei, apreciau aceștia, erau deja asigurate drepturile politice și era creat un cadru instituțional suficient pentru afirmarea românilor în viața publică a ținutului, dominată până la acea vreme de elementele alogene.

Constituirea unui ducat românesc autonom în Austria leza, totodată, ambițiile personale ale lui E. Hacman, Episcopul Bucovinei, care nu putea face față concurenței din partea lui A. Șaguna în eventuala competiție pentru funcția de mitropolit al ortodocșilor austrieci.

Această atitudine reticentă a multor pașoptiști bucovineni față de realizarea unirii politice a românilor austrieci n-a curmat eforturile comune ale frunțașilor transilvăneni și bucovineni spre atingerea obiectivelor naționale. Urmărind intrarea în structurile imperiale de decizie, în scopul facilitării soluționării problemelor naționale, la 18 octombrie 1849, o delegație a națiunii române din Austria a prezentat forurilor supreme de la Viena o petiție, în care a cerut ca, în funcțiile politice și juridice mai importante, să fie numiți următorii reprezentanți ai românilor austrieci: E. Hurmuzachi și tânărul jurist A. Ciupercovici, din partea Bucovinei, I. Maiorescu și A. Treboniu Laurian, din partea Transilvaniei³³.

Circumstanțele interne și internaționale n-au fost favorabile realizării unirii neamului românesc într-un stat național, nici unirii românilor din Imperiul Habsburgic și constituirii lor într-o instituție națională politico-administrativă autonomă. Peste câțiva ani, Hübner,

ambasadorul austriac la Paris, într-o discuție cu împăratul Franței, a dezvăluit concepția cârmuitorilor de la Viena: "Austria are ca principiu respectul datorat drepturilor imprescriptibile ale suveranilor și nerecunoașterea pretențiilor naționalităților de a se alcătui în state politice"³⁴.

În pofida eșecului suferit, formularea și eforturile de a realiza proiectele panromânești au reprezentat voința românilor bucovineni de a traduce în viață ideologia daco-românismului. Chiar și demersurile și lupta pentru dobândirea autonomiei Bucovinei n-au fost o expresie a "regionalismului" cosmopolit ci o mișcare națională românească cu un caracter liberal-democratic. În anii 1848-1849, Curtea de la Viena a devenit conștientă că, în condiții favorabile, elita politică românească va opta pentru unirea națională chiar și în afara Imperiului Habsburgic și a încercat, în următoarele decenii, să creeze o contrapondere acesteia prin stimularea etniei ucrainene, supravegherea severă a legăturilor cu România, persecutarea manifestărilor naționale prin măsuri de tipul campaniei îndreptată împotriva tricolorului etc. Însă acumulările național-culturale anterioare, cadrul constituțional al Austro-Ungariei, politica de alfabetizare a societății au fost factori esențiali care au permis evoluția Bucovinei către unirea cu celelalte teritorii românești, în anul 1918, politica națională a Habsburgilor suferind un eșec total sub presiunile și loviturile popoarelor aflate sub dominația austriacă.

NOTE

1. Arhiva de Stat a Regiunii Cernăuți, fond 1026, inv. 2, d. 95a, f. 6-7v; Eudoxiu Hurmuzachi, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. VII, București, 1875, p.423.
2. Ștefan Purici, *Problema autonomiei Bucovinei între anii 1775-1861*, "Codrul Cosminului", serie nouă, Analele Universității "Ștefan cel Mare" Suceava, Secțiunea Istorie, 1996, nr. 2, p. 232-234.
3. Mihai-Ștefan Ceașu, Vasile Balș, un iosefinist bucovinean, "Suceava - Anuarul Muzeului Bucovinei" (= "Suceava"), XVII-XVIII-XIX, 1990-1991-1992; Mihai Iacobescu, *Idealul de libertate și unitate națională la românii din nordul Moldovei sub habsburgi (1774-1918)* (I), "Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol» Iași" (=AIIA), XXV/2, 1988, p. 68-69; Erich Prokopowitsch, *Die rumänische Nationalbewegung in der Bukowina und der Dako-Romanismus*, Graz-Köln: Böhlau, 1965, p. 35-36.
4. Ioan Lupaș, *Din trecutul ziaristicii românești*, Arad, 1916, p.73.
5. Dimitrie Dan, *Un autor român bucovinean din anul 1826/7*, Cernăuți, Editura "Glasul Bucovinei", 1922, anexa V, p.17.
6. Johann Kohl, *Reisen im Inneren von Russland und Polen*, Bd. III, *Die Bukowina, Galizien, Krakau und Mähren*, Dresden, Leipzig, 1841, p.20-21.
7. Ionel Dîrdală, *Conștiința națională a românilor din Bucovina*, AIIA, II, 1975, p.180.
8. Cornelia Bodea, *1848 la români. O istorie în date și mărturii*, vol.II, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1982, p.796.
9. Octav Monoranu, Mihai Iacobescu, Eugen Dimitriu, *Documente ale revoluției de la 1848 în Bucovina*, "Suceava", V, 1978, p.491.
10. "Bucovina", 1848, nr.1, p.2-3.
11. *Ibidem*, 1849, nr.33, Supliment, p.187.
12. *Ibidem*, 1848, nr.9, p.67.
13. *Ibidem*; Cornelia Bodea, *op. cit.*, vol. I, p.608-610.
14. *Din tezaurul documentar sucevean. Catalog de documente, 1393-1849*, București, Direcția Generală a Arhivelor Statului, 1983, p.629-630.
15. Biblioteca Academiei Române, *Manuscrise românești*, nr. 3349, f. 11.
16. *Selianskyi ruh na Bukovani v 40-h rokah XIX st. Zbirnâk dokumentiv* (Mișcarea țărănească în Bucovina în anii '40 ai secolului al XIX-lea. Culegere de documente), Kâiv, 1949, p. 212-213.
17. Cornelia Bodea, *op. cit.*, vol.II, p.961.
18. "Bucovina", 1849, nr.3; 1850, nr.18; nr.51-52; nr.53-54.

19. Din delegație au făcut parte nobili români (Iordachi Vasilco, Eudoxiu Hurmuzachi, Mihail Zota și Alexandru Goian), proprietari armeni (Iacob Miculi și Cristof Petrovici), profesori de teologie (românii Ioan Calinciuc și Constantin Popovici și ucraineanul Nicolae Hacman) și parlamentari bucovineni (românul Mihai Bodnar și germanul Anton Kral).

20. Teodor Bălan, *Eudoxiu Hurmuzachi și memoriul Românilor ardeleni din luna Februarie 1849*, Cernăuți, Tipografia "Mitropolitul Silvestru", 1943, p.22, 23, 24.

21. *Ibidem*, p.20-21.

22. *Ibidem*, p.24-25.

23. *Ibidem*, p.21.

24. Încă la 17/29 mai 1848, Dieta din Cluj, ignorând realitățile etno-culturale, istorico-demografice și politice, a votat unirea Transilvaniei cu Ungaria, act sancționat de Ferdinand I la 29 mai / 10 iunie 1848. Această atitudine, care nu ținea cont de opțiunile românimii ardeleni, precum și acțiunile liderilor revoluției maghiare au provocat protestele românilor transilvăneni, conducând la ciocniri deosebit de violente între maghiari și români, în prima parte a anului 1849.

25. Gh. Hurmuzachi arăta inconsistența acestui argument, subliniind că liderii ucraineni din Galiția urmăresc de multă vreme acest lucru, iar în cazul izbucnirii unui război civil în Galiția, Bucovina nu va rămâne în afara lui.

26. Teodor Bălan, *op. cit.*, p.21-22.

27. *Ibidem*, p.25.

28. *Ibidem*, p.32.

29. *Ibidem*, p.27.

30. *Ibidem*, p.24-27.

31. *Ibidem*, p.28.

32. Cornelia Bodea, *op. cit.*, vol.II, p.971-972, 973-976.

33. Direcția Generală a Arhivelor Naționale, Filiala Suceava, fond personal Teodor Bălan, pach.V, d.28, f.1.

34. *România în relațiile internaționale, 1699-1939*, Iași, Editura Junimea, 1980, p.148-149.

Résumé

L'auteur se propose de réaliser une étude-analyse du processus d'affirmation et de manifestation de l'idéologie daco-roumaine en Bucovine dans la première moitié du XIXe siècle. On souligne le caractère roumain des revendications régionalistes qui avaient en vue l'obtention d'importants droits politiques et nationaux pour la population autochtone.